

JAROSŁAW WAGNER

Uniwersytet Zielonogórski

Kształcenie na odległość jako element nowoczesnej szkoły wyższej

ABSTRACT. Distance education as part of a modern university. The article describes the possibilities of using distance learning in university education. The paper presents the experience with the implementation and use of learning platform by the Department of Media and Information Technology UZ in the teaching-learning process. It's presents results of research on students' preferences for the virtual learning environment.

Edukacja na odległość szybko adaptowała nowe technologie, aby uczynić przekaz materiałów dydaktycznych bardziej atrakcyjnym dla ucznia. W latach 20. XX w. w USA rozpoczęło działalność „radio edukacyjne”, powszechnie wykorzystywane także na słabo zaludnionych obszarach Australii od lat 30. XX w. Kolejnym medium, które zaczęto stosować do nauczania na odległość, była telewizja. Pionierskim krajem w wykorzystaniu telekomunikacji w celach dydaktycznych były Stany Zjednoczone. Uzupełnieniem technik telewizyjnych, w latach 60. poprzedniego stulecia, było wprowadzenie technik telekonferencyjnych.

Rozwój technicznych środków komunikacji zdalnej, takich jak telefonia, radio, telewizja, znacznie przyspieszył oraz uatrakcyjnił sposoby i metody przekazywania wiedzy na odległość. Kolejny przełom przyniosą lata 90. XX w. z nowym medium – multimedialnym komputerem. O ile w latach ubiegłych mówiło się o komputerze jako środku dydaktycznym, wykorzystywanym w procesie nauczania, to obecnie pojęcie „komputer” należy rozszerzyć na termin „sieci komputerowe”. Komputery zaczęły pracować grupowo, ko-

rzystać ze wspólnych zasobów – powstały sieci komputerowe i to nie tylko lokalne, ale i rozproszone, obejmujące swym zasięgiem miasta, kraje, kontynenty. W procesie nauczania środkiem dydaktycznym stała się więc sieć komputerowa, która przekazuje odbiorcom – nauczycielom i uczniom – określone informacje, czyli komunikaty poprzez słowa, obrazy i dźwięki, a także umożliwia im wykonywanie konkretnych czynności intelektualnych i manualnych.

Żyjąc u progu społeczeństwa informacyjnego, nieustannie spotykamy się z natłokiem informacji, który należy przefiltrować i wydobyć z niego to co najcenniejsze. Dzieje się tak ponieważ wiedza w XXI w. jest „bogactwem strategicznym”, a umiejętności decydują o przewadze konkurencyjnej na rynku pracy¹. Dlatego też edukacji XXI w. stawiane jest ogromne wyzwanie – wykształcić człowieka kompetentnego, umiejącego wyszukać i przetwarzać informacje, rozwiązywać problemy oraz posługiwać się nowoczesnymi technologiami. Aby to zadanie zostało prawidłowo wypełnione, potrzeba wysoko wykwalifikowanej kadry dydaktycznej, która sprawnie wykorzystywać będzie nowoczesne środki dydaktyczne.

W wyniku transformacji istniejących sposobów kształcenia na odległość, to znaczy kształcenia korespondencyjnego, radiowego oraz telewizyjnego, łącząc w sobie elementy tekstu, dźwięku, obrazu, a także zaawansowane techniki komputerowe oparte na cyfrowych sieciach telekomunikacyjnych, pod koniec lat 90. XX w. powstały multimedialne systemy oferujące użytkownikowi całą gamę kursów oraz szkoleń – platformy e-learningowe. Dzięki nim obecnie możliwe jest prowadzenie nauczania zarówno w trybie asynchronicznym, jak i synchronicznym. Systemy te do transmisji danych wykorzystują najnowsze i najszybsze media, tj.: satelitarne środki komunikacji masowej, telefony komórkowe, sieci telewizji kablowych, a zwłaszcza Internet.

Elektroniczne platformy edukacyjne to złożone narzędzia edukacyjne obejmujące wszystkie warstwy, występujące na różnych poziomach Internetu: warstwę fizyczną (komputery – serwery oraz komputery klientów/uczących się), warstwę logiczną (oprogramowanie), warstwę treści (uporządkowany zbiór informacji), warstwę ewaluacji (narzędzia kontrolne oraz raportowe). Oferują szereg możliwości prowadzenia nauczania, czyli oferują zarówno synchroniczne oraz asynchroniczne przekazywanie informacji. Zapewnienie różnych sposobów komunikacji pomiędzy studentem a tutorem oraz pomiędzy studentem a studentem pozwala na łatwiejsze zrozumienie przekazywanych treści poprzez możliwość rozmowy i wymiany poglądów na forum dyskusyjnym, pokojach chat czy też poprzez pocztę

¹ R. Pachociński, *Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń*, IBE, Warszawa 1999, s. 29.

e-mail. Dodatkowo, dzięki narzędziom komunikacji, możliwe jest badanie zadowolenia uczestników szkolenia, a także uzyskanie ich własnej subiektywnej oceny (informacja zwrotna dla trenerów/menadżerów/nauczycieli).

Platforma e-KMTI

Projekt e-KMTI powstał dla celów badawczych pracowników Katedry Mediów i Technologii Informacyjnych. Przedmiotem zainteresowań pracowników katedry są metody prowadzenia procesu kształcenia na odległość z wykorzystaniem możliwości, jakie oferują najnowsze technologie informatyczne. W ramach tego przedsięwzięcia 27 stycznia 2006 r. uruchomiona została platforma e-learningowa Moodle. Prace nad projektem zostały rozpoczęte już w 2005 r. Inicjatywa miała charakter rozwojowy i nie miała ściśle określonych ram badawczych. Jej nadrzędnym celem było przetestowanie oraz udostępnienie możliwości technologii, jakie oferuje wybrana dystrybucja GNU/Linux dla zastosowań w edukacji. Efektem prowadzonych prac jest serwer e-KMiTI udostępniający szereg usług internetowych, dzięki którym funkcjonuje platforma e-learningowa Moodle, wspierająca nauczycieli akademickich w prowadzeniu zajęć.

Wykorzystując doświadczenie na polu kształcenia na odległość, jak i sprzęt oraz oprogramowanie, Katedra Mediów i Technologii Informacyjnych została wytypowana do uczestnictwa w projekcie współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu państwa, dotyczącym prowadzenia zajęć na studiach podyplomowych dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych oraz drugiego przedmiotu oraz na studiach podyplomowe w zakresie Szkolny doradca zawodowy.

Obecnie platforma e-KMTI przechowuje materiały przedmiotów realizowanych w naszej jednostce. Wszyscy pracownicy katedry opracowują własne kursy, udostępniając studentom aktualną wiedzę z zakresu prowadzonych przez siebie przedmiotów oraz pomoce dydaktyczne przygotowane w atrakcyjnej, multimedialnej formie.

W ramach przedmiotu technologie informacyjne w nauczaniu na odległość, także studenci specjalności edukacja medialna i informatyczna prowadzonej przez katedrę, zapoznają się teoretycznymi podstawami prowadzenia kształcenia na odległość, nabywają umiejętności administracji systemami e-learningowymi oraz aktywnie realizują projekty, opierając się na platformie Moodle.

Katedra wspiera również pracowników Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu (WPSiNoZ), umożliwiając publikację materiałów edukacyjnych na platformie wszystkim wykładowcom. Przygotowana struktura

kursów odpowiada rzeczywistej siatce przedmiotów prowadzonych na każdym kierunku naszego Wydziału.

Od 2009 r. platforma e-KMTI stała się wydziałową platformą edukacyjną, z której aktywnie korzysta ponad 2000 studentów. Wszyscy studenci kierunków: pedagogika, socjologii, pielęgniarstwa oraz wychowanie fizyczne, mający przedmiot podstawy technologii informacyjnych, obligatoryjnie korzystają z platformy e-learningowej.

Platforma zawiera także materiały przygotowane przez i dla studentów z uczelni zagranicznych. Obcokrajowcy przyjeżdżający na wymianę w ramach programu Erasmus mogą zapoznać się ze specjalnie przygotowanym przewodnikiem po Polsce, Zielonej Górze oraz Uniwersytecie Zielonogórskim. Opisanie są w nim najistotniejsze, praktyczne informacje oraz wskazówki niezbędne dla zagranicznego studenta.

W 2010 r. system został rozbudowany o telewizję internetową oraz moduł ankietowy, na którym cyklicznie prowadzona jest ewaluacja zajęć, obejmująca wszystkich zatrudnionych na Wydziale pracowników. System ankietowy udostępniony jest wszystkim studentom oraz pracownikom chcącym prowadzić badania w wersji elektronicznej.

Wyniki badań

W ramach prowadzonych badań jednym z aspektów było określenie stanu wiedzy, oczekiwań oraz nastawienia studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego do kształcenia na odległość na poziomie szkoły wyższej. W ramach tego problemu badawczego wyodrębniono następujące problemy szczegółowe: Jaką wiedzą na temat kształcenia na odległość dysponują studenci pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego? Jakie jest nastawienie studentów pedagogiki UZ do możliwości kształcenia na odległość? Jakie są oczekiwania studentów UZ wobec procesu kształcenia na odległość?

W badaniach ankietowych wzięło udział ponad 600 studentów. Respondenci podzieleni byli na dwie główne grupy – studenci studiów stacjonarnych oraz niestacjonarnych. W ramach tych dwóch grup dokonano kolejnego podziału i wyodrębniono z grupy wszystkich studentów kierunku pedagogika, tych którzy studiują specjalność edukacja medialna i informatyczna. Takiego podziału dokonano celowo, by móc porównywać zależności pomiędzy studentami stricte kierunków pedagogicznych a kierunkiem pedagogika o specjalności informatycznej. W ramach przeprowadzonego sondażu studenci pedagogiki wypełniali ankietę anonimowo, a studenci edukacji medialnej i informatycznej jawnie.

Rozpoczynając analizę wyników ankiet, warto zauważyć, iż studenci Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu w znaczącej większości (84,8%) słyszeli o kształceniu na odległość oraz mają podstawową wiedzę dotyczącą zasad kształcenia na odległość. Pomimo iż większość studentów deklarowała posiadanie tej wiedzy, to ponad 50% z nich nie wie, czy obecnie w polskim systemie szkolnictwa wyższego można ukończyć studia pierwszego stopnia z tytułem zawodowym (licencjat, inżynier) lub drugiego stopnia z tytułem magistra (tab. 1).

Tabela 1. Stan wiedzy dotyczący oferty kształcenia w Polsce na poziomie uniwersyteckim

Czy na dzień dzisiejszy można zdobyć w Polsce wyższe wykształcenie, korzystając z systemu kształcenia na odległość?											
Odpowiedź	ogółem		w tym	pedagogika				EMiI			
				studia stacjonarne		studia niestacjonarne		studia stacjonarne		studia niestacjonarne	
	N	[%]		N	[%]	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Nie	37	5,99	15	6,61	8	3,39	8	9,30	6	8,70	
Nie wiem	312	50,49	150	66,08	105	44,49	35	40,70	22	31,88	
Tak	269	43,53	62	27,31	123	52,12	43	50,00	41	59,42	
Ogółem	618	100,00	227	100,00	236	100,00	86	100,00	69	100,00	

Pozytywnym elementem może wydawać się fakt, iż z grupy wszystkich respondentów około 43% stwierdziło, że jest możliwe studiowanie na odległość. Nie oznacza to jednak faktycznej wiedzy o ofercie edukacyjnej w Polsce. Uzasadnieniem tego stwierdzenia jest to, iż tylko około 12% osób spośród tej grupy potrafiło wymienić ośrodki edukacyjne oferujące w Polsce kształcenie na odległość za pośrednictwem sieci Internet. Kolejnym potwierdzeniem argumentu nieposiadania przez studentów odpowiedniego poziomu wiedzy o możliwościach podnoszenia kwalifikacji i doksztalcania się jest stopień korzystania z kursów/szkoleń prowadzonych przez Internet.

Z przedstawionych w tabeli 2 danych wynika, iż niewielki odsetek studentów miał do czynienia z nauką w wirtualnym środowisku. Tylko niecałe 7% badanej populacji zadeklarowało uczestnictwo w kursie przez Internet. Wśród tej grupy zauważana jest większa liczba osób na studiach niestacjonarnych, doksztalających się na odległość. Spowodowane jest to tym, iż studenci studiów niestacjonarnych z założenia muszą więcej pracować samodzielnie i zdobywać wiedzę poprzez studiowanie określonych partii materiału w domu. Takim osobom łatwiej może być kształcić się we własnym zakresie, wykorzystując także dostępne kursy w sieci Internet.

Tabela 2. Stopień korzystania z systemów kształcenia na odległość

Czy korzystał(a) Pan/Pani z jakiejś formy nauczania przez Internet?											
Odpowiedź	ogółem		w tym	pedagogika				EMiI			
				studia stacjonarne		studia niestacjonarne		studia stacjonarne		studia niestacjonarne	
	N	[%]		N	[%]	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Nie	575	93,04	221	97,36	212	89,83	81	94,19	61	88,41	
Tak	43	6,96	6	2,64	24	10,17	5	5,81	8	11,59	
Ogółem	618	100,00	227	100,00	236	100,00	86	100,00	69	100,00	

Nie ulega także wątpliwości, że studenci Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu pozytywnie podchodzą do idei kształcenia za pośrednictwem Internetu – ponad 62%. Analizując różnice pomiędzy kierunkiem pedagogika a specjalnością edukacja medialna i informatyczna, zauważyc można przewagę opinii pozytywnych (o 11%) na specjalności EMiI w stosunku pozytywnych opinii na pedagogice. Taka sytuacja może wynikać ze specyfiki nauczanych przedmiotów. Studenci EMiI mając zasób wiedzy i większe kompetencje informatyczne, otwarcie podchodzą do nowoczesnych technologii oraz dostrzegają potencjał, jaki może być wykorzystany przez nich we własnej edukacji.

Tabela 3. Preferowane organizacyjne formy doksztalcania się

Jaką formą nauczania przez Internet był(a)by Pan/Pani zainteresowana?											
Odpowiedź	ogółem		w tym	pedagogika				EMiI			
				studia stacjonarne		studia niestacjonarne		studia stacjonarne		studia niestacjonarne	
	N	[%]		N	[%]	N	[%]	N	[%]	N	[%]
Kurs językowy	280	45,31	90	39,7	104	44,1	51	59,3	35	50,7	
Kurs komputerowy	182	29,45	53	23,4	64	27,1	34	39,5	31	44,9	
Inne kursy	148	23,95	43	18,9	49	20,8	31	36,1	25	36,2	
Studia pierwszego stopnia	109	17,64	25	11,0	48	20,3	18	26,1	18	20,9	
Studia drugiego stopnia	102	16,50	25	11,0	34	14,4	21	24,4	22	31,9	
Studia podyplomowe	127	20,55	32	14,1	38	16,1	29	33,7	28	40,6	

Określając obszary, które studenci WPSiNoZ chcieliby wykorzystać w podnoszeniu swojej wiedzy oraz umiejętności za pomocą kształcenia na odległość, zaproponowano sześć różnych odpowiedzi. Wybrać można było dowolny wariant (tab. 3).

Największą popularność wśród respondentów spośród form dokształcania zdobyły formy kursów trwające krótko i podnoszące kwalifikacje w określonej, wąskiej dziedzinie nauki, takie jak kurs językowy oraz kurs komputerowy. Kolejne atrakcyjne dla studentów formy kształcenia to studia podyplomowe, a także studia pierwszego oraz drugiego stopnia. Taki rozkład głosów jest uzasadniony tym, iż studenci nie korzystali jeszcze z kształcenia na odległość i wybierając na przykład kursy językowe, mają ogólny zarys procesu kształcenia, jak i założonych celów kształcenia. Analizując podejście do dłuższych form kształcenia na odległość (studia I i II stopnia), należy postawić hipotezę, iż studenci nie mając doświadczenia w nauce w zupełnie nowym dla nich środowisku kształcenia, wybierają krótsze, bezpieczniejsze formy kształcenia, w których potrafią się szybciej odnaleźć i wytrwać do końca takiego kursu.

Studenci wykazując pozytywne nastawienie do wykorzystania technologii informacyjnej w procesach edukacyjnych, zostali zapytani także o chęć nabycia praktycznych umiejętności poruszania się na platformie edukacyjnej oraz nauki w systemie kształcenia na odległość w ramach toku studiów. Odpowiedzi ankietowanych potwierdziły założenie o akceptacji takiej formy kształcenia, ponieważ aż 68% wszystkich respondentów przychyliło się do propozycji wprowadzenia eksperymentalnej metody do toku studiów. Warto zwrócić uwagę na bardzo niski procent ocen negatywnych tej propozycji wśród studentów specjalności EMiI (średnio ok. 2%) w porównaniu do studentów pedagogiki (średnio 8,8%). Ważne jest także, aby przekonać do tej propozycji osoby niezdecydowane, stanowiące w ponad 17%, by dopiero po przeprowadzeniu, w ramach danego przedmiotu, zajęć na odległość student mógł zdecydowanie określić swoją postawę wobec metody eksperymentalnej. Odpowiadając na pytanie o możliwości prowadzenia zajęć na kierunku/specjalności, który studiuje, studenci w większości wyrażali twierdzące opinie. Podkreślić należy, iż studenci specjalności EMiI, zarówno na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych (odpowiednio 66% i 80%) zgodnie twierdzili, iż proces kształcenia mógłby zostać przeniesiony na platformę edukacyjną. Podobne opinie pojawiały się wśród studentów innych specjalności pedagogicznych. Świadczy to o dużym zaufaniu, jakim studenci mogliby obdarzyć wykładowców, by ci wprowadzili elementy procesu kształcenia na odległość do konwencjonalnego systemu.

W ramach badania ankietowego respondenci zostali zapytani także o to, czy chcieliby studiować inny kierunek w systemie kształcenia na odległość

niż ten, który wybrali w konwencjonalnym systemie. Ponieważ przeważająca większość nie miała kontaktu z taką formą kształcenia, duża liczba osób (ok. 40%) nie zadeklarowała konkretnego stanowiska, głosy za oraz przeciw studiowaniu przez Internet rozłożyły się prawie równo. Wewnątrz grup, zarówno na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, nie zauważono istotnych różnic w rozkładach głosów. Osoby, które pozytywnie odpowiedziały na to pytanie, zostały poproszone o informację na temat kierunku studiów. Najczęściej wymieniano: psychologię, filologię germańską oraz angielską, informatykę i socjologię.

Kontynuując analizę dotyczącą stopnia akceptacji kształcenia na odległość w procesie edukacji pedagogów, zapytano studentów o to, ile procent zajęć mogłoby się odbywać przez Internet w ciągu jednego semestru. W tab. 4 przedstawiono wyniki.

Tabela 4. Procent akceptacji zajęć na odległość w ramach konwencjonalnego systemu kształcenia

Ile procent zajęć w semestrze mogłoby odbywać się przez Internet?										
Odpowiedź [%]	ogółem		w tym	pedagogika				EMiI		
				studia stacjonarne		studia niestacjonarne		studia stacjonarne		studia niestacjonarne
	N	[%]		N	[%]	N	[%]	N	[%]	
Do 10	119	19,26	56	24,67	50	21,19	12	13,95	1	1,45
10-20	73	11,81	34	14,98	21	8,90	10	11,63	8	11,59
20-30	121	19,58	37	16,30	53	22,46	17	19,77	14	20,29
30-40	100	16,18	39	17,18	29	12,29	15	17,44	17	24,64
40-50	72	11,65	24	10,57	30	12,71	9	10,47	9	13,04
50-60	70	11,33	17	7,49	25	10,59	16	18,60	12	17,39
60-70	13	2,10	6	2,64	7	2,97	0	0,00	0	0,00
70-80	19	3,07	4	1,76	7	2,97	4	4,65	4	5,80
80-90	11	1,78	4	1,76	6	2,54	1	1,16	0	0,00
90-100	20	3,24	6	2,64	8	3,39	2	2,33	4	5,80
Ogółem	618	100,00	227	100,0	236	100,0	86	100,0	69	100,0

Z przedstawionych informacji wynika ciekawy wniosek. Pomimo iż studenci nie zostali wcześniej zaznajomieni z dwoma rozporządzeniami regulującymi maksymalne liczby zajęć na odległość (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość z 25 września 2007 r. oraz nowelizacja z dnia 31 października 2007 r.), w przeważającej mierze określali ten poziom znacznie niżej niż wynika to z rozporządzeń. W opinii respondentów (prawie 20% badanych) największy poziom akceptacji zdobył

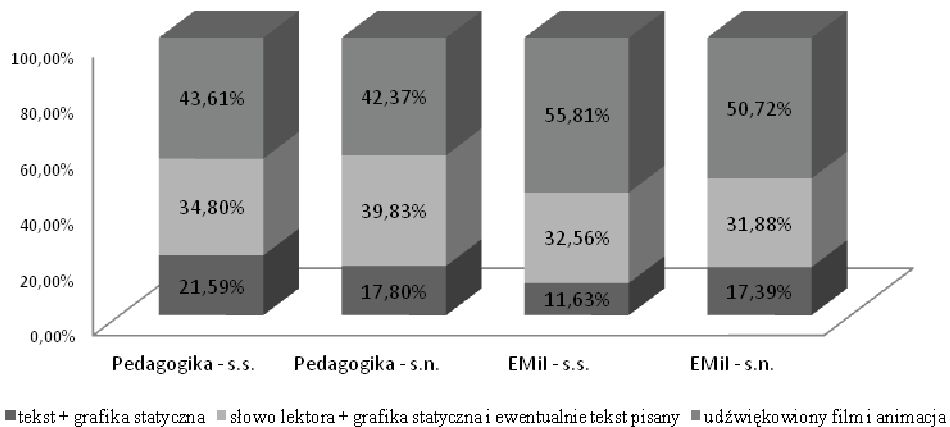
przedział od 20 do 30% zajęć na odległość, niewiele mniejszy udział głosów (16%) przypadł przedziałowi od 30 do 40%, na trzecim miejscu, z podobną liczbą głosów, jest przedział od 40 do 50% oraz od 50 do 60%. Wybór niewielkiej liczby godzin zajęć (20–30%) prowadzonych na odległość może być spowodowany tym, iż studenci mają świadomość znacznie większego nakładu pracy, który musieliby włożyć w proces kształcenia na odległość w porównaniu do tych prowadzonych w tradycyjnym systemie.

Kolejny fragment ankiety dotyczył stopnia wykorzystania komputera oraz sieci Internet w przygotowywaniu się do zajęć oraz oceny indywidualnych kompetencji informatycznych. Zebrane i przeanalizowane odpowiedzi wskazują, iż wszyscy badani korzystają z zasobów sieci Internet. Przygotowując się do zajęć, ponad 50% respondentów często, a 16% zawsze korzysta z zasobów sieciowych. Pozostała grupa badanych (ok. 30%) zadeklarowała, iż czasami lub sporadycznie korzysta z materiałów znalezionych w sieci, natomiast tylko 1,2% ankietowanych stwierdziła, że nie korzysta z tej formy pomocy. Należy także zaznaczyć, że osoby niekorzystające z sieci Internet w przygotowywaniu się do zajęć dydaktycznych należały do grupy studentów studiów niestacjonarnych z pedagogiki. Studenci zostali także zapytani o to, w jaki sposób docierają do potrzebnych im materiałów dydaktycznych. Okazuje się, iż proces ten polega najczęściej na wyszukiwaniu danych za pomocą wyszukiwarki Google; tylko niewielki odsetek zadeklarował korzystanie z elektronicznych publikacji czasopism publikowanych w Internecie oraz pobierania zeskanowanych książek z programów wymiany plików peer-to-peer, kilku respondentów wskazało, że korzysta z dostępu do baz danych zawierających interesujące ich informacje. Owe komputerowe bazy danych udostępnione były przez Bibliotekę Uniwersytecką w ramach darmowego dostępu dla wszystkich pracowników i studentów. Przedstawione dane wskazują na potrzebę budowania oraz propagowania wrażliwości tematycznych po to, by wyszukiwane informacje miały odpowiednią wartość merytoryczną. Takie zadanie może spełnić wewnętrzny system publikacji informacji, który poza podawaniem tylko noty bibliograficznej, mógłby przechowywać w wersji elektronicznej na przykład fragmenty lub całe artykuły publikowane przez pracowników, dostępne tylko dla studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego. Wykorzystując do tego celu platformę e-learningową, można by było także generować statystyki zastosowania konkretnych materiałów przez studentów.

Dostęp do sieci Internet staje coraz bardziej powszechny, coraz częściej także ośrodki edukacyjne udostępniają studentom darmowe punkty (Hot-Spoty) dostępu do sieci, dlatego studenci WPSiNoZ zostali także zapytani o ocenę własnych kompetencji informatycznych w odniesieniu do pracy w systemie e-learningowym. Na podstawie zebranych danych stwierdzono, iż studenci tego Wydziału mają, wedle własnych opinii, odpowiednie kom-

petencje informatyczne umożliwiające pracę w systemie e-learningowym. 67,32% wszystkich respondentów uznało swoje umiejętności na wystarczające, grupa 21,68% nie potrafiła określić poziomu swoich umiejętności, a 11% stwierdziło, że nie ma odpowiednich kompetencji. Powyższe dane wskazują na potrzebę szczegółowego przybliżenia procedur oraz zasad prowadzenia zajęć w systemie kształcenia na odległość. Studenci, którzy nie korzystają na co dzień z serwisów informacyjnych, społecznościowych lub form komunikacji, nie są świadomi tego, iż nauka na odległość wspomagana komputerowo nie wymaga wysokiego, technicznego poziomu wiedzy, by w pełni korzystać z takiej formy kształcenia.

Przeprowadzony sondaż diagnostyczny miał także na celu określenie istotnych elementów, które powinny być uwzględnione w organizacji zajęć dydaktycznych prowadzonych na odległość. Pierwszym badanym aspektem była forma prezentacji materiałów (ryc.).

Ryc. Forma prezentacji materiałów edukacyjnych na platformie edukacyjnej

W ujęciu globalnym największą aprobatę wśród 45% studentów zyskałyby materiały przygotowane w formie animacji komputerowych oraz filmu. Studenci chętnie korzystaliby także z udźwiękowionych materiałów dydaktycznych uzupełnionych o grafiki, jak i komentarze tekstowe. Najmniejszy udział głosów (18%) zyskały materiały zbliżone tradycyjnym – przygotowane w formie tekstowej z dodatkiem elementów grafiki statycznej. Taki rozkład głosów zgodny jest z aktualną tendencją tworzenia wszelakiego rodzaju materiałów dydaktycznych w postaci multimedialnej, których zadania to: wspomaganie zarówno czynności nauczyciela, jak i uczniów, uatrakcyjnianie zajęć, inspirowanie, aktywizacja i mobilizacja do uczenia się

czy ułatwianie realizacji koncepcji nauczania pogładowego. Przygotowanie całego kursu z zakresu treści przedmiotowych nie jest procesem łatwym i w stu procentach wykonalnym, ponieważ wiele zależy od specyfiki przedmiotu. Nie wszystkie treści można przedstawić w postaci multimedialnej, a części z nich nawet nie powinno się próbować. Dlatego tradycyjna postać – tekstowa – czasami jest najodpowiedniejsza.

Ewaluacja edukacyjna stanowi bardzo ważny element procesu dydaktycznego. Ewaluacja to systematyczne gromadzenie różnorodnych informacji, które są pomocne w określaniu, jak i czy w ogóle nastąpiła modyfikacja uczenia się. To proces zmierzający do stwierdzenia, w jakim stopniu zamierzone cele edukacyjne są rzeczywiście realizowane. W ramach zajęć prowadzonych na odległość na platformie edukacyjnej możliwe jest łatwe wprowadzenie elementów samoewaluacji wiedzy zdobytej przez studentów. Uzyskana w ten sposób informacja zwrotna może określić uczącemu się poziom zrozumienia i zapamiętania treści przedmiotowych, a także przygotować go do egzaminu końcowego obejmującego całość materiału. Potrzebę taką zauważył już w roku 1960 J. Bruner. Według niego uczeń powinien dokonywać procesu ewaluacji, wykorzystując do tego troskliwą maszynę, która reaguje na jego wybór natychmiast, pokazując czy odpowiedź była poprawną, czy też nie. Jeżeli uczeń wybrał odpowiedź poprawną, maszyna przechodzi do następnego zadania². Opinie studentów dotyczące umieszczenia w jednostce dydaktycznej modułów umożliwiających sprawdzanie wiedzy były pozytywne. Ponad 80% wszystkich badanych chętnie korzystałoby z takiej formy kontroli przyrostu swojej wiedzy czy umiejętności. Tylko niewielki odsetek (ok. 2,4%) osób nie chciałby korzystać z takich form samoontroli swojej wiedzy. Dopełnieniem procesu samoewaluacji, jako rozwiązania technicznego na platformie edukacyjnej, mogłoby być, po wypełnieniu testu i otrzymaniu wyników, automatyczne przenoszenie użytkownika do konkretnego fragmentu materiału, jeżeli w teście popełnił błędy. Takie rozwiązanie umożliwiłoby natychmiastową weryfikację nabytej wiedzy przez studenta z wiedzą źródłową. Respondenci także i w tym przypadku pozytywnie odnosili się do tej propozycji. Akceptacja tego rozwiązania na poziomie ponad 68% oznacza, że powinna istnieć taka możliwość, jednak nie powinna być ona obowiązkowa. Jeżeli uczący się popełniłby błędy w testach samoewaluacyjnych, to sam powinien decydować, czy chciałby obejrzeć ponownie materiał źródłowy przygotowany przez nauczyciela. Przeciwno przymusowemu przenoszeniu do materiału powtórkowego było około 14% wszystkich respondentów.

Na koniec zadano studentom dosyć kontrowersyjne pytanie dotyczące możliwości całkowitego zastąpienia w przyszłości systemu konwencjonal-

² J. Bruner, *Proces kształcenia*, PWN, Warszawa 1964, s. 86.

nego systemem kształcenia na odległość. Studenci, zdaniem autora, zbyt nieroztropnie odpowiedzieli na nie, ponieważ aż 68% odpowiedziało pozytywnie, 15% nie miało zdania, a tylko około 15% respondentów odpowiedziało negatywnie. Taki rozkład głosów zaobserwowano również wewnątrz badanych grup, studenci z kierunku pedagogika oraz ze specjalności EMiI nie różnili się znacząco w odpowiedziach, różnica w głosach wynosiła nie więcej niż jeden procent.

Podsumowanie

Cechą charakterystyczną społeczeństwa informacyjnego jest permanentność kształcenia. Uczenie się przez całe życie oznacza potrzebę wprowadzenia innowacji do obecnego systemu kształcenia. Obecny system edukacji na poziomie uniwersyteckim ulega przeobrażeniu. Nowoczesne technologie, które wkraczają w każdą sferę ludzkiej działalności, nie omijają także edukacji. Dobrze wykształcony młody człowiek zobowiązany jest wręcz do perfekcyjnego posługiwania się komputerem oraz nowoczesnymi środkami komunikacji. Wykorzystanie technologii informacyjnej w edukacji jest już nieodzownym elementem.

Na podstawie przedstawionych wyników części badań, prowadzonych w Katedrze Mediów i Technologii Informacyjnych, sformułowano następujące ogólne wnioski: studenci oczekują unowocześnienia procesu kształcenia i są przekonani, iż forma kształcenia na odległość pozwoli uzyskać lepsze efekty kształcenia, prawidłowo zorganizowany proces kształcenia na odległość pozwala stworzyć sytuację dydaktyczną zbliżoną do systemu tradycyjnego.

Ocena procesu dydaktycznego leży u podstaw technologii kształcenia. Dokonać jej można w wyniku badań empirycznych, potwierdzając lub obalając wszelkie mity, jakie są z nią związane. Jednakże obecnie najważniejsze jest dokładne określenie ram prawnych i organizacyjnych formy kształcenia na odległość. Większe zaangażowanie organizacji rządowych z pewnością pozytywnie wpłynęłoby także na rozwój nowej formy kształcenia.

Omówione zagadnienia wskazują, iż e-edukacja może stanowić cenne uzupełnienie i wzbogacenie dotychczasowych, tradycyjnych metod i form kształcenia. Potwierdzeniem tego faktu mogą być coraz bardziej liczne przykłady polskich uczelni wdrażających nauczanie elektroniczne.

Bibliografia

- BRUNER J. (1964): *Proces kształcenia*, PWN, Warszawa.
PACHOCIŃSKI R. (1999): *Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń*, IBE, Warszawa.